

ORIGINAL ARTICLE

การศึกษาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) ของผู้ประกอบการร้านขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) จังหวัดสระแก้ว**Problems and Obstacles in the Assessment of the Standard GPP Performance under the COVID-19 Situation of Entrepreneurial Drug Stores (Type 1) at Sakaeo Province****ปรารณา ชามพูนท, ภ.ม.****Pratana Champunot, M. Pharm.**

กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว

Pharmaceutical and Consumer Protection Division, Sakaeo Provincial Public Health Office,

Sakaeo Province, Thailand

Received: July 16, 2023 Revised: October 5, 2023 Accepted: October 30, 2023**บทคัดย่อ**

ที่มาของปัญหา: ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ส่งผลต่อการปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ตามมาตรฐานของร้านขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) ซึ่งเป็นมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด **วัตถุประสงค์:** เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) และเปรียบเทียบผลการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ของร้านขายยาแผนปัจจุบันในช่วงก่อนโควิด-19 และช่วงสถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) ในจังหวัดสระแก้ว

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง รวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการของร้านขายยาแผนปัจจุบันที่ได้รับอนุญาตโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้วก่อนวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ทุกแห่ง (จำนวน 67 ร้าน) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการประเมิน GPP ระหว่างปี พ.ศ. 2561 กับ พ.ศ. 2564 และศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ผลการศึกษา: ผลการประเมินตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ปี พ.ศ. 2561 มีคะแนนรวมเฉลี่ยร้อยละ 91.1 และในปี พ.ศ. 2564 มีคะแนนรวมเฉลี่ยร้อยละ 92.7 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดจะเป็นปัญหาด้านอุปกรณ์ ในเรื่องการใช้เครื่องวัดความดัน

สรุป: ผลการประเมินตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ในภาพรวมของช่วงเวลาก่อนโควิด-19 และช่วงสถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) มีความแตกต่างกัน และปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP มีเหตุผลส่วนใหญ่มาจากนโยบายการเว้นระยะห่างทางสังคมเนื่องมาจากสถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องนำไปพัฒนาเกณฑ์การตรวจ GPP ในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: วิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP), ผู้ประกอบการร้านขายยา, ร้านขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1), สถานการณ์โควิด-19 (COVID-19)

ABSTRACT

BACKGROUND: Under the preceding Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation, this resulted in the evaluation of drugstores (Type 1) quality under the standard good pharmacy practice (GPP) performance.

OBJECTIVES: To determine the problems and obstacles in the evaluation of drugstores (Type 1) quality under the standard GPP performance, as well as compare the outcomes of the evaluation of drugstores (Type 1) quality under the standard GPP performance in the preceding COVID-19 situation in Sakaeo Province, Thailand.

METHODS: Through a cross-sectional study, all the documents were provided to allow the assessment of 67 drugstores (Type 1) under the standard GPP performance before 30 October 2018. The tools were the criteria of the assessment according to the standard GPP performance. In addition, the result of the assessment of each drugstore was compared in the pre-COVID-19 and preceding COVID-19 situations in 2018 and 2021, respectively. Furthermore, the problems and obstacles in the assessment of the standard GPP performance were collected.

RESULTS: There was a statistically significant total score (91.05% and 92.7% in 2018 and 2021, respectively). The main problems and obstacles in the assessment of the standard GPP performance were access to equipment, particularly the blood pressure meter of the customer.

CONCLUSIONS: The standard GPP performance scores measured before and preceding the COVID-19 situation were different. The problems and obstacles were mostly affected by the social distancing policy under the COVID-19 situation. As a result, those outcomes may be issues for further improvement of GPP assessment.

KEYWORDS: standard good pharmacy practice performance, drugstore entrepreneur, drugstores (Type 1), COVID-19 situation

บทนำ

สถานที่ขายยาเป็นหน่วยงานหนึ่งของระบบบริการสุขภาพที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน และถือว่าเป็นสถานบริการสุขภาพที่มีความสำคัญมาก เป็นสถานที่ซึ่งประชาชนโดยทั่วไปมักเลือกใช้บริการเป็นลำดับแรกเพื่อนำบำบัดอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ดังนั้นร้านขายยาควรเป็นสถานบริการที่ทำให้ประชาชนมั่นใจในมาตรฐานและความปลอดภัยจากการใช้ยาในการควบคุมทางกฎหมายเกี่ยวกับร้านขายยา มีประกาศกฎกระทรวงการขออนุญาตและการออกใบอนุญาตขายยาแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2556 กำหนดให้ร้านขายยาทุกประเภท ต้องผ่านการตรวจประเมินตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (Good Pharmacy Practice: GPP)¹ มิฉะนั้นจะไม่สามารถต่ออายุใบอนุญาตขายยาได้ และสำหรับร้านขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) จะต้องได้รับการประเมินตามมาตรฐานดังกล่าวทุกร้าน

จากสถานการณ์การระบาดของเชื้อ COVID-19 ในต่างประเทศช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก และพบการระบาดหนักในรอบสองในช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 และต่อเนื่องไปจนถึงปี พ.ศ. 2564-2565 ซึ่งสร้างความหวาดกลัวและส่งผลต่อสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจของทั้งประเทศ² รวมถึงส่งผลกระทบต่อสถานประกอบการร้านขายยา ผู้ประกอบการร้านขายยา³ และอาจส่งผลต่อการปฏิบัติตามการตรวจประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ของร้านขายยาแผนปัจจุบันที่เปิดให้บริการในช่วงเวลานั้น

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว ได้ติดตามความคืบหน้าของการพัฒนาปรับปรุงสถานที่ขายยาในจังหวัดสระแก้วอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนเกิดสถานการณ์ระบาดของเชื้อ COVID-19 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้เครื่องมือแบบประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ของร้านขายยาแผนปัจจุบัน งานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหา ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) ของผู้ประกอบการร้านขายยาแผนปัจจุบัน ในจังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาร้านขายยาในจังหวัดสระแก้วในอนาคตต่อไป

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative analysis) โดยข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจประเมิน และวิเคราะห์ข้อมูลแบบ Cross-sectional analytic study โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการตรวจตามแบบประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ในสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) ในปี พ.ศ. 2561 และปี พ.ศ. 2564 และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นหมวด ส่วนการเก็บข้อมูลปัญหาอุปสรรค คือ การใช้แบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง checklist ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว เลขที่ SKPHO 10/2565

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการของร้านขายยาแผนปัจจุบัน ที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการขายยาโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้วก่อนวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ทุกแห่ง (จำนวน 67 ร้าน) เกณฑ์การคัดกลุ่มตัวอย่างเข้าสู่การวิจัย คือ คัดเลือกเภสัชกรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการของร้านขายยาแผนปัจจุบัน ที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการขายยาโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้วก่อนวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2561 ทุกแห่ง และเปิดต่อเนื่องจนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2564

เครื่องมือวิจัย

แบบบันทึกการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ในสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข และแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง checklist โดยนำประเด็นคำถามมาจากแบบบันทึกการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ในสถานที่ขายยาแผนปัจจุบัน (ขย.1) ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป IBM SPSS Statistics Version 26.0 โดยทำการทดสอบกำหนดเป็นแบบสองหาง (two-tailed test) และกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (α) ซึ่งรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลทั่วไปของร้านขายยาแผนปัจจุบัน ผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน

(GPP) และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ทำการวิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวนและร้อยละ กรณีที่ข้อมูลเชิงกลุ่ม (categorical data) ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และพิสัยควอไทล์ กรณีที่ข้อมูลเชิงปริมาณ (continuous data) ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนระหว่างปี พ.ศ. 2561 กับ พ.ศ. 2564 ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ Paired t-test ส่วนข้อมูลที่ใช้ดูความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) กับการพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 (COVID-19) ใช้สถิติ chi-square test (exact sig2-sided) และ Spearman's correlation

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของร้านขายยาแผนปัจจุบัน ข้อมูลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (Good Pharmacy Practices:

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของร้านขายยาแผนปัจจุบัน (n=67)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (ร้อยละ)
เขตอำเภอ, n (%)	
อำเภอเมือง	24 (35.8)
อรัญประเทศ	20 (29.9)
วังน้ำเย็น	8 (11.9)
วัฒนานคร	6 (9.0)
คลองหาด	3 (4.5)
เขาฉกรรจ์	3 (4.5)
วังสมบูรณ์	1 (1.5)
โคกสูง	1 (1.5)
ตาพระยา	1 (1.5)
ระยะเวลาดำเนินการจนถึงปัจจุบัน, n (%)	
1-10 ปี	36 (53.7)
11-20 ปี	11 (16.4)
> 20 ปี	20 (29.9)
median (IQR)	10 (6, 31)
มีเภสัชกรเต็มเวลา, n (%)	32 (47.8)
ร้านขายยาแฟรนไชส์, n (%)	9 (13.4)

GPP) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 และความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) กับการพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ข้อมูลทั่วไปของร้านขายยาแผนปัจจุบัน

ข้อมูลทั่วไปของร้านขายยาแผนปัจจุบันในจังหวัดสระแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง ร้อยละ 35.8 รองลงมาเป็นอำเภออรัญประเทศ ร้อยละ 29.9 อำเภอวังน้ำเย็น ร้อยละ 11.9 อำเภอวัฒนานคร ร้อยละ 9.0 อำเภอคลองหาดและเขาฉกรรจ์อย่างละ ร้อยละ 4.5 และที่เหลืออีก ร้อยละ 4.5 เป็นอำเภอวังสมบูรณ์ โคกสูง และตาพระยา ตามลำดับ ระยะเวลาดำเนินการจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็น 1-10 ปี ร้อยละ 53.7 รองลงมาเป็นมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 29.9 และ 11-20 ปี ร้อยละ 16.4 ตามลำดับ โดยมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 10 (IQR 6, 31) ปี มีเภสัชกรเต็มเวลา ร้อยละ 47.8 และเป็นร้านขายยาแฟรนไชส์ ร้อยละ 13.4 (ตารางที่ 1)

การประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP)

ผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน ในปี พ.ศ. 2561 จำนวน 67 ร้านขายยา คะแนนค่าร้อยละในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 91.1 ± 7.7 เมื่อจำแนกเป็นหมวดพบว่า หมวดอุปกรณ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 99.8 ± 2.0 รองลงมาเป็นหมวดสถานที่ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 95.1 ± 7.5 ส่วนผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนในปี พ.ศ. 2564 จำนวน 61 ร้านขายยา (สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบได้เพียง 61 ร้านยา เนื่องจากอีก 6 ร้านยกเลิกกิจการ) คะแนนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 92.7 ± 6.8 เมื่อจำแนกเป็นหมวดพบว่า หมวดอุปกรณ์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากับ 97.0 ± 7.1 รองลงมาเป็นหมวดสถานที่ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 96.0 ± 7.2

เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนระหว่างปี พ.ศ. 2561 กับ พ.ศ. 2564

จำนวน 61 ร้านขายยา พบว่า คะแนนผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 91.2 ± 7.8 ในปี พ.ศ. 2561 และร้อยละ 92.7 ± 6.8 ในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.001$) โดยคะแนนภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.53 (%change=1.68) เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2561 เมื่อจำแนกเป็นหมวดพบว่าผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ทั้งภาพรวม หมวดบุคลากรและหมวดการควบคุมคุณภาพยาเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.5-5.1 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 และหมวดอุปกรณ์ลดลงร้อยละ 2.7 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 ขณะที่หมวดสถานที่และหมวดการปฏิบัติตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน ไม่มีความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการประเมินและเปรียบเทียบวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนในปี พ.ศ. 2561 และ พ.ศ. 2564 (n=61)

หมวด	พ.ศ. 2561 (n=61)	พ.ศ. 2564 (n=61)	Mean difference (95%CI)	p-value
สถานที่	95.1 ± 7.7	96.0 ± 7.2	0.95 (-0.96, 2.85)	0.33
อุปกรณ์	99.7 ± 2.1	97.0 ± 7.1	-2.73 (-4.51, -0.96)	0.003
บุคลากร	80.2 ± 20.9	85.3 ± 18.2	5.08 (2.50, 7.67)	<0.001
การควบคุมคุณภาพยา	92.4 ± 10.2	95.4 ± 6.5	2.98 (0.87, 5.09)	0.006
การปฏิบัติตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน	88.7 ± 12.6	90.0 ± 9.7	1.35 (-0.70, 3.40)	0.19
ภาพรวม	91.2 ± 7.8	92.7 ± 6.8	1.53 (0.67, 2.38)	0.001

ปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านอุปกรณ์ เรื่องการใช้เครื่องวัดความดัน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการติดโควิดพบร้อยละ 96.7 รองลงมาเป็นปัญหาด้านการให้บริการตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน เรื่องการซักถามข้อมูลผู้ป่วย เนื่องจากใส่หน้ากากอนามัย มีฉากกั้นไม่ให้ผู้รับบริการเข้าร้านพบร้อยละ 83.6 ปัญหาด้านสถานที่ เรื่องการจัดบริเวณให้คำปรึกษา เนื่องจากผู้รับ

บริการไม่สามารถเข้าร้านได้พบ ร้อยละ 77.0 ปัญหาด้านอุปกรณ์ เรื่องการมีเครื่องชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง เนื่องจากการกั้นโซนไม่ให้เข้าร้าน/การจัดโซนร้านใหม่จุดวัดส่วนสูงไม่สะดวกพบ ร้อยละ 52.5 ปัญหาด้านการให้บริการตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน เรื่องการทำเอกสารต่างๆ เช่น การแพทย์ การส่งต่อ เนื่องจากใส่หน้ากากอนามัย มีฉากกั้น/ไม่ให้ผู้รับบริการเข้าร้านพบ ร้อยละ 45.9 และปัญหาด้านสถานที่ เรื่องการจัดเรียงยาเป็นหมวดหมู่ เนื่องจากปิดโซนไม่ให้ผู้ประกอบการเข้าร้านต้องเรียงยาใกล้จุดให้บริการพบ ร้อยละ 41.0 ตามลำดับข้อมูลนำเสนอโดยจำนวน (ร้อยละ) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19

รายการ	พบ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่พบ จำนวน (ร้อยละ)
ปัญหาด้านสถานที่ เรื่องการจัดบริเวณให้คำปรึกษา เนื่องจากผู้รับบริการไม่สามารถเข้าร้านได้	47 (77.0)	14 (23.0)
ปัญหาด้านสถานที่ เรื่องการจัดเรียงยาเป็นหมวดหมู่ เนื่องจากปิดโซนไม่ให้ผู้รับบริการเข้าร้าน ต้องเรียงยาใกล้จุดให้บริการ	25 (41.0)	36 (59.0)
ปัญหาด้านอุปกรณ์ เรื่องการใช้เครื่องวัดความดัน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการติดโควิด	59 (96.7)	2 (3.3)
ปัญหาด้านอุปกรณ์ เรื่องการมีเครื่องชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง เนื่องจากการกันโซนไม่ให้เข้าร้าน/การจัดโซนร้านใหม่จุดวัดส่วนสูงไม่สะดวก	32 (52.5)	29 (47.5)
ปัญหาด้านการให้บริการตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน เรื่องการซักถามข้อมูลผู้ป่วย เนื่องจากใส่หน้ากากอนามัย มีฉากกั้นไม่ให้ผู้รับบริการเข้าร้าน	51 (83.6)	10 (16.4)
ปัญหาด้านการให้บริการตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน เรื่องการทำเอกสารต่างๆ เช่น การแพทย์ การส่งต่อ เนื่องจากใส่หน้ากากอนามัย มีฉากกั้นไม่ให้เข้าร้าน	28 (45.9)	33 (54.1)

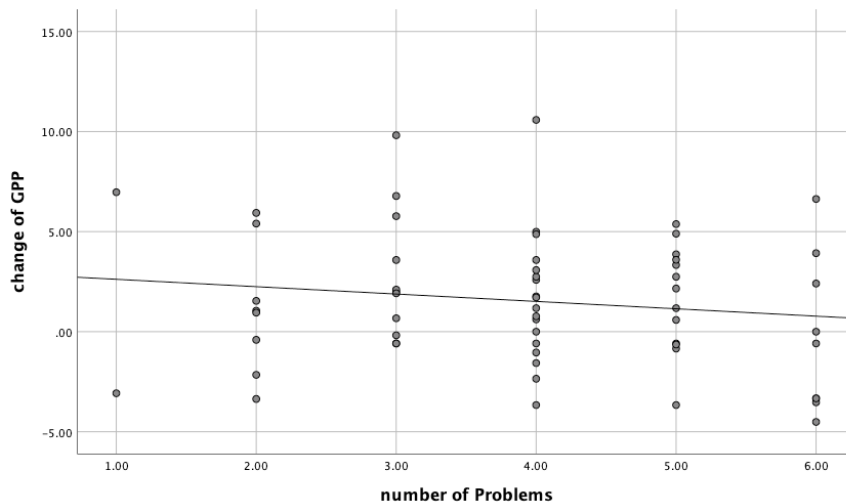
ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) กับการพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

เมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) กับการพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยใช้สถิติ chi-square test (exact sig2-sided) พบว่า การเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ในภาพรวมแต่ละองค์ประกอบ 5 หมวด ไม่มีความสัมพันธ์กับการพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 หรือกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของผลการ

ประเมินตามเกณฑ์ GPP จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ตาม ก็ไม่ได้ส่งผลต่อการเกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 แต่อย่างไรรก็ตาม หากพิจารณาเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และทิศทางของแผนภาพ Scatter plot (รูปที่ 1) จะพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินตามเกณฑ์ GPP ภาพรวมกับจำนวนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เท่ากับ 0.134 หรือกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินตามเกณฑ์ GPP ภาพรวมที่ลดลงเมื่อเทียบกับช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 จะทำให้จำนวนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เพิ่มขึ้น นำเสนอข้อมูลโดย Correlation coefficient® และวิเคราะห์ข้อมูลโดย Spearman's correlation (ตารางที่ 4 และรูปที่ 1)

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (GPP) กับจำนวนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

หมวด	r	p-value
สถานที่	0.042	0.75
อุปกรณ์	-0.159	0.22
บุคลากร	0.055	0.67
การควบคุมคุณภาพยา	-0.231	0.07
การปฏิบัติตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน	-0.089	0.50
ภาพรวม	-0.134	0.30

รูปที่ 1 Scatter plot แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนกับจำนวนปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงผลการประเมินวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน (Good Pharmacy Practices: GPP) ในช่วงเวลาที่ต่างกัน คือ ช่วงปี พ.ศ. 2561 (มีคะแนนรวมเฉลี่ย 91.1) และในปี พ.ศ. 2564 (คะแนนรวมเฉลี่ย 92.7) มีผลการประเมินที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p=0.001$) โดยคะแนนภาพรวมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.5 สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้^{4,5} แสดงให้เห็นว่าในภาพรวมตามบันได 3 ขั้น สู่ GPP ตามกฎหมายของร้านขายยาแผนปัจจุบันในจังหวัดสระแก้วสามารถยกระดับมาตรฐานได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อพิจารณาเป็นรายหมวดตามเกณฑ์ GPP พบว่า หมวดที่มีผลการประเมินสูงขึ้น คือหมวดบุคลากรเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.08 และหมวดการควบคุมคุณภาพยาเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.98⁶

และในช่วงเวลาที่แตกต่างกันคือปี พ.ศ. 2561 กับ พ.ศ. 2564 เป็นช่วงเวลาที่มียสถานการณ์ของการระบาดของเชื้อโควิด-19 พบคะแนนในหมวดอุปกรณ์ลดลง ร้อยละ 2.7 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19⁷ แสดงให้เห็นถึงปัญหาด้านอุปกรณ์อาจมีผลต่อการปฏิบัติตามเกณฑ์ GPP ในช่วงเวลาดังกล่าว และเมื่อได้ศึกษาไปถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของร้านขายยาแผนปัจจุบันในจังหวัดสระแก้วโดยใช้

แบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการทำ checklist แสดงความเห็นถึงปัญหาอุปสรรคพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดจะเป็นปัญหาด้านอุปกรณ์⁷ ในเรื่องการใช้เครื่องวัดความดันคิดเป็นร้อยละ 96.7 สอดคล้องกับคะแนนในหมวดอุปกรณ์ที่ลดลง ซึ่งการใช้เครื่องวัดความดันในร้านขายยาน่าจะเป็นจุดเสี่ยงในการสัมผัสเชื้อ ในช่วงสถานการณ์ของการระบาดของเชื้อโควิด-19 ทั้งที่เดิมก่อนการเกิดสถานการณ์โควิด-19 หมวดอุปกรณ์เป็นหมวดที่มีคะแนนสูงเมื่อดูจากงานวิจัยที่ผ่านมา⁸ นอกจากนี้ยังพบปัญหาอุปสรรคด้านการให้บริการตามวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนเรื่องการซักถามข้อมูลผู้ป่วยเนื่องจาก ใส่หน้ากากอนามัย มีฉากกั้น/ไม่ให้ผู้ประกอบการเข้าร้าน เป็นอุปสรรคในการทำงานในร้านขายยาตามมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ และประเด็นดังกล่าวมีความสำคัญสอดคล้องกับงานวิจัยที่มีความต้องการเลือกใช้บริการร้านยาตามการให้บริการตามมาตรฐานวิชาชีพ^{7,9} และผลการศึกษาายังแสดงข้อมูลให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของผลการประเมินตามเกณฑ์ GPP มีผลต่อจำนวนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามเกณฑ์ GPP ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการร้านขายยาแผนปัจจุบันที่ชัดเจนขึ้น

โดยสรุปจากการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานของร้านขายยาแผนปัจจุบันตามเกณฑ์ GPP ในช่วง

สถานการณ์ โควิด-19 ถือเป็นการสื่อสาร รับฟังปัญหา อุปสรรคจากร้านขายยาแผนปัจจุบันในจังหวัดสระแก้ว และร่วมกันพัฒนาสถานประกอบการร้านยาในจังหวัด สระแก้วให้ดียิ่งขึ้นและผ่านมาตรฐานตามที่กำหนดต่อไป^{6,10} และนอกจากนี้สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ ประโยชน์ในภาพรวม เรื่องการปรับปรุงพัฒนาเกณฑ์ GPP ที่ใช้ทั่วประเทศ โดยนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจาก การทำงานของร้านขายยาแผนปัจจุบันในการปฏิบัติตาม เกณฑ์ GPP ในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น กรณี สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 โดยมีการพัฒนาปรับปรุง เกณฑ์บางข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ของโลก เช่น การเพิ่มเกณฑ์การป้องกันความสะอาด ปลอดภัย การใช้เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ สวมหน้ากากอนามัยก่อนเข้าร้าน การใช้เครื่องวัดความดันตาม มาตรฐานความสะอาดป้องกันการระบาด การมีอุปกรณ์ ช่วยในการสื่อสารเพื่อลดความใกล้ชิดกับผู้ป่วยในขณะที่ให้ คำปรึกษา เช่น เครื่องขยายเสียง ฉากกัน เป็นต้น¹¹

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ เพิ่มการ ศึกษาความสัมพันธ์ของกลุ่มข้อมูลทั่วไปของร้านขายยา เทียบกับผลการประเมินตามเกณฑ์ GPP เพื่อหาความสัมพันธ์และพัฒนาต่อยอดเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ขึ้นต่อไป¹² ศึกษาต่อยอดเปรียบเทียบผลการประเมินตาม เกณฑ์ GPP ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 กับช่วง สถานการณ์เริ่มผ่อนคลายและกลับมาใกล้เคียงกับช่วง ก่อนระบาด และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเชิงคุณภาพ เช่น สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการร้านขายยา เพื่อให้ได้ ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข ที่เกิดร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลประโยชน์ทับซ้อน: ไม่มี

แหล่งเงินทุนสนับสนุน: ไม่มี

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและ เภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสระแก้ว และร้าน ขายยาแผนปัจจุบันในจังหวัดสระแก้ว ที่มีส่วนช่วยเหลือและ สนับสนุนการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Ministry of Public Health. Ministerial regulations notification of the Ministry of Public Health on prescribing places, equipment, and community pharmacy practice according to the Drug law [Internet]. 2014 [cited 2022

- Dec 10]. Available from: [https://papc.pharmacycouncil.org/share/file/file_1722.ประกาศสธGPPลงราชกิจจานุ \(5พย57\).pdf](https://papc.pharmacycouncil.org/share/file/file_1722.ประกาศสธGPPลงราชกิจจานุ (5พย57).pdf)
2. Department of disease control of Thailand. COVID-19 situation report [Internet]. 2021 [cited 2022 Jan 21]. Available from: <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/situation/situation-no714-171264.pdf>
3. World Health Organization. COVID-19: occupational health and safety for health workers: interim guidance, 2 February 2021 [Internet]. 2021 [cited 2023 Apr 20]. Available from: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-HCW_advice-2021-1
4. Chuntaravichit U. Development model to upgrade good pharmacy practice (GPP) standards in drugstore, Singburi. Singburi Hospital Journal 2020;29(1 Suppl 1):119-28.
5. Punturungsee P. Development of drugstores in Nakhon Ratchasima province to the standard of good pharmacy practice (GPP) [Thesis]. Mahasarakham: Mahasarakham University; 2022.
6. Tongyung P, Komwuthikarn K. Development of drug-stores to good pharmacy practice by participatory action research in Samutsongkhram province. FDA Journal 2018;25(2):39-48
7. Sombatpoothon P, Polnok A. Factors associated with compliance with the good pharmacy practice criteria among the certified quality community pharmacies in Chonburi province, Thailand. Thai Pharm Health Sci J 2022;17:37-45.
8. Chariyasirisuk S, Saokaew S. Inspection of good pharmacy practice among modern drugstores in Kamphaengphet. Thai Journal of Pharmacy Practice 2020;12:173-84.
9. Manaum A, Chanagul C. Factors affecting the decision to use pharmacy services for consumers in Muang district, Chainat province. Journal of Modern Learning Development 2022;7(8):134-142.
10. Sombutpoothon P, Reamrimmadun Y, Polnok A, Somsiri A, Nuno O, Kumsri S. Factors affecting COVID-19 prevention behavior in community pharmacies in Chonburi province, Thailand. Thai Pharm Health Sci J 2022;17:113-22.
11. Meechumnarn T. Pharmacy developments in the role of OPSI unit for COVID-19 patients. Journal of Research and Health Innovative Development 2023;4(2):9-17.
12. Saejew O. Factors affecting customer's satisfaction in chain drugstores in Bangkok [Thesis]. Bangkok: Thammasat University; 2017.